

A HALÁSZATOT ÉS A HORGÁSZATOT ÉRINTŐ SZABÁLYOZÁSI JAVASLATOK A VGT-BEN

ÖSSZEFOGLALÁS

Az állásfoglalás a halászattal foglalkozó 2009. szeptember 10-én megrendezett tematikus fórum, az FVM-mel és a HALTERMOSZ képviselőivel folytatott egyeztető megbeszélések, a jó tógazdálkodási gyakorlatra vonatkozó HALTERMOSZ-javaslat, valamint a VGT kéziratára beérkezett hozzászólások (2) alapján készült.

Az állásfoglalás a VGT kidolgozásával megbízott konzorcium véleménye, a VKKI-val, a KvVM-mel és az FVM-mel csak előzetes egyeztetések történtek, az alábbi szöveget nem hagyták jóvá. A VGT szövegtervezete, amelyet a tárcaközi egyeztetésre bocsátunk, a halászatban és horgászatban érdekelteknek az erre az állásfoglalásra adott véleménye figyelembevételével alakul ki.

A VKI céljainak teljesítéséhez *jó halászati és horgászati gyakorlatok* kidolgozására van szükség. Ezek a jó gyakorlatok - a VKI szempontjai szerint - az érintett víztér (víztest) jellegétől függően eltérőek. A különbségek abból adódnak, hogy a halászati és horgászati hasznosítású víztér (víztest) más-más módon illeszkedik a vizek természetes rendszerébe, és ezt a halászati és horgászati tevékenység során figyelembe kell venni. Ezért külön előírások kidolgozására van szükség:

- *körtöltéssel vagy természetes mélyedésekben mesterségesen kialakított halastavakra és horgásztavakra*, amelyek a természetes vizekhez a vízbevezetésen és vízleeresztésen keresztül kapcsolódnak, és a leeresztés nem folyamatosan, hanem összel, a vegetációs időszakon kívül történik,
- *a vízfolyások völgyzárógáttal elzárt és ezáltal jellegében megváltoztatott szakaszaira, az ún. völgyzárógátas tározókra*, ahol a haltermelés által érintett tározótér a vízfolyás részét képezi. (Emiatt a völgyzárógátas tározóknál nem javasoljuk a hivatalos terminológiában a halastó, horgásztó, tógazdaság elnevezések használatát, hanem halászati vagy horgászati hasznosítású tározókról beszélhetünk),
- *a természetes vizekre*, ahol a halászati vagy horgászati tevékenység a teljes vízteret (víztestet) érinti (pl. holtágak, tavak, folyók, ahol ezeknek a természetes vizeknek a halászati vagy horgászati hasznosításáról van szó).

A fenti jó gyakorlatok nem minden elemükben különböznek egymástól, tehát akár egymásra épülve, a halászat és horgászat „logikája” szerinti szerkezetben is kidolgozhatók, azonban a VKI szemléletéből adódó különbségeket világosan rögzíteni kell. Ebben a megközelítésben a jó tógazdasági gyakorlatra vonatkozó javaslatok főként a körtöltéses, mesterséges halastavakra vonatkoznak, de elemei nagymértékben felhasználhatók a horgásztavakra és a völgyzárógátas tározók halászati és horgászati hasznosítására vonatkozó jó gyakorlatok kidolgozásakor is. (A jó halászati és horgászati gyakorlatoknak egyik eleme a jó tógazdálkodási gyakorlat). A jó gyakorlatokat legkésőbb **2012 végéig kell véglegesíteni, kidolgozni és jogszabályi formában rögzíteni**, tehát a kidolgozás felelőse az állam.

Az alábbiakban a fenti felbontás szerint vesszük sorra a szabályozási javaslatokat, amelyek nem csak a jó gyakorlatra vonatkozó, a VKI szempontjából fontos feltételeket tartalmazzák, hanem a monitoringra és a tevékenység gazdasági szabályozó elemeire vonatkozó javaslatokat is.

Tógazdasági haltermelés körtöltéses vagy természetes mélyedésekben mesterségesen kialakított halastavakban (ezeket tekintjük a vízfolyásokhoz való kapcsolatuk miatt ún. oldaltározóknak).

Elfogadjuk, hogy:

- a tógazdasági haltermelés extenzív jellegű,
- a mesterségesen létrehozott körtöltéses halastavak síkvidéki területen hozzájárulnak a terület vízháztartási viszonyainak javításához, növelve a folyószabályozások és a belvízrendezés miatt lecsökkent, a tájra korábban jellemző vízfelületek nagyságát,
- a halastavakban élőhelyek alakulnak ki, és az ökológiai szempontból kedvező gazdálkodásból (elismert ökológiai szolgáltatásból) adódó jövedelem csökkenést a mezőgazdasági támogatási rendszerekhez hasonló módon kell kezelni (kompenzálni),
- a víz tározásához kapcsolódó, más felhasználók számára is hozzáférhető vízkészlet biztosításának költségeit a további felhasználóknak meg kell téríteniük,
- a halastó működtetéséhez szükséges víz árát és a víz biztosításával kapcsolatos szolgáltatási díjakat országosan egységes szempontrendszer szerint kell megállapítani, figyelembe véve a készletek bőségét, minőségét, az igénybevétel időszakát,
- a tápvíz minőségének ki kell elégítenie a tógazdaság igényeit (ezek a követelmények nem lehetnek szigorúbbak a VKI jó ökológiai és kémiai állapotára vonatkozó kritériumoknál. Ha mégis, akkor ezt külön jogszabályban kell rögzíteni.¹

A jó tógazdasági gyakorlatban rögzített gazdálkodási szabályok a haltermelésnek vannak alárendelve, azonban biztosítaniuk kell a levezetett vizet befogadó vízfolyásra vonatkozó előírások betartását is. Egyetértünk a „jó halgazdálkodási gyakorlatra” vonatkozó HALTERMOSZ javaslatban szereplő megfogalmazásokkal, amely a környezeti hatások minimálását tűzi ki célul és rögzíti, hogy a vizeket olyan állapotban kell visszaengedni a befogadóba, hogy *az semmilyen veszélyt ne jelentsen azok természetes ökoszisztémájára.*

Ezt a befogadó viszonyai alapján megállapított, *egyedi határértékeken* keresztül javasoljuk ellenőrizni. Az egyedi határértékek a növényi tápanyagokra, a szerves anyag tartalomra, szükség esetén az oldott oxigén koncentrációra vonatkoznak. A leeresztett víz biológiai jellemzőire (pl. halfauna összetételére) vonatkozó előírásnak csak az egyéb szempontból védettséget élvező (pl. halas vizek) közé tartozó befogadók esetén van szükség. Az egyedi határérték megállapításánál figyelembe kell venni, hogy a leeresztés időtartama rövid, és ekkor az éves átlagra vonatkozó környezetminőségi határértéket jóval meghaladó koncentrációk is megengedhetők. A befogadóra önmaga vagy az alvízi kapcsolatai miatt a rövid leeresztési időszakra is szigorúbb követelmények érvényesíthetők abban az esetben, ha az pl. akkumulációra képes állóvizet táplál. Ebben az esetben a leeresztésre vonatkozó egyedi határértéket a befogadó terhelhetősége szerint kell megállapítani.

A haltermelést érintő tevékenységeket úgy kell kialakítani, hogy a leeresztés időszakára vonatkozó határértékek betarthatók legyenek. A határérték betartását a leeresztés idején monitorozni kell. A monitoring és az egyedi határérték meghatározásának részletes szabályait a jogszabály kidolgozásához kapcsolódva kell elvégezni. Javasolt felelőse az állam. A határértékek túllépése esetén szükséges szankciókat ugyancsak később kell kidolgozni. A tömeges túllépés egyrészt a határértékek, másrészt a jó gyakorlat előírásainak felülvizsgálatát

¹ A HAKI hozzászólásában felvetett vízminőségi problémák egy része (hormonkészítmények) kutatást igényel. Ezeket a plusz követelményeket ezután, az európai gyakorlathoz igazodva lehet beépíteni a szabályozásba.

eredményezheti. A tápanyagmérlegre vonatkozó ellenőrzést annak nehéz és sok bizonytalanságot rejtő végrehajtása miatt nem javasoljuk.

A fenti szabályok függetlenek attól, hogy víztestként kijelölt halastóról van szó vagy sem. A víztestként történő kijelölés lényegében egy adminisztratív eszköz arra, hogy ezeknek a tavaknak az állapotát folyamatosan nyomonkövesse és regisztrálja az állam. Víztestek esetén meg kell állapítani ezeknek a tavaknak a haltermeléssel összhangban lévő jó ökológiai potenciálját, az ennek ellenőrzésére alkalmas monitoring - kémiai és biológiai – elemeket, és gondoskodni kell ezek legalább mintaterületi elv szerinti rendszeres monitorozásáról. Ennek alapján azt javasoljuk, hogy csak a jelentős ökológiai vagy vízkészlet szolgáltatást nyújtó halastavak legyenek hosszútávon víztestek. Ez most nem dönthető el, de a jogszabály kidolgozásához kapcsolódva célszerű javaslatot tenni a módosításra, amely alapja lesz a 2015. évi módosításának. (Ehhez majd figyelembe vehető, hogy mi számít jelentős ökológiai vagy vízkészlet-gazdálkodási szolgáltatásnak, amit a készülő jogszabálynak kell majd rögzítenie).

Haltermelés völgyzárógátas tározóban

A vízfolyások elzárásával kialakított völgyzárógátas tározók halászati és horgászati hasznosításával kapcsolatban a VKI alábbi szabályaiból kell kiindulni.

- A tározótérben a víz állapota nyilvánvalóan nem felel meg a vízfolyásra előírt ökológiai követelményeknek, hiszen állóvízre jellemző életközösségek alakulnak ki. Az elzárás akadályozza az élőlények migrációját, aminek elsősorban felvízi hatása van, de lehet alvízi is. A dombvidéki-síkvidéki jelleg közötti határok mesterségesen eltolódnak, de ennek jelentősége víztest típusonként, sőt azon belül a tározók elhelyezkedésétől függően változik. Ezek olyan hatások, amelyek csak a tározó megszüntetésével vagy oldalcsatorna létesítésével szüntethetők meg.
- A tározó hatással lehet az alvízi meder mennyiségi és minőségi viszonyaira is. A tározó jelentősen befolyásolhatja az alvízi szakasz vízjárását és vízminőségét. Ez a hatás annál nagyobb, minél nagyobb a természetes kisvízi készlet és a tározó leeresztése minél inkább eltér a természetes utánpótlódás által meghatározott vízviszonyoktól.
- A VKI álláspontja szerint a tározó léte fenntartható, és ezzel az okozott ökológiai hatások is elfogadhatók, ha a tározó funkciója olyan emberi igényeket szolgál, amelyek más módon csak nagyon költségesen, ésszerűtlen módon lennének kielégíthetők. Ebbe a körbe tartozik az ivóvíz, az árvíz, az energiatermelési és az öntözési célú tározás, a rekreáció, de a *haltermelés nem*. Lehetőség van az egyéb jelentős gazdasági tevékenység kategóriába való besorolásra, de ez alapos igazolást igényel. A magyar sajátosságból kiindulva ez megfontolandó, azonban ehhez igazolni kell a halászat gazdasági jelentőségét és az erős társadalmi támogatottságot.
- Az erősen módosított víztestekre a jó ökológiai potenciál elérése a kötelező. Ez a VKI szerint a kiemelt emberi célt szolgáló tevékenység hatásnak elismerése mellett elérhető legjobb ökológiai állapotot jelenti. Az „engedmények” a tározótérre és a migráció korlátozására vonatkoznak, de nem tartozik bele az alvízi szakasz mennyiségi és minőségi állapotának jelentős módosítása.

A fentiekből következik, hogy a völgyzárógátas tározók halászati hasznosítása a következő gyakorlati problémákat veti fel:

- a nem kiszáradó vízfolyások esetében a nyári időszakban biztosítani kell az ökológiailag szükséges mederben hagyandó vízmennyiséget, más szóval ennél kevesebb víz leeresztése csak abban a különleges esetben engedhető meg, ha a tápláló vízfolyáson is kevesebb érkezik (ezeknél a vízfolyásoknál nem lehet elfogadható, hogy a vízkészlet a vízfolyás kis részén, és a vízfolyástól alapvetően eltérő ökológiai viszonyok fenntartására koncentrálódik, a rendszeresen kiszáradó vízfolyások esetében más a helyzet),
- az ökológiai kisvizet meghaladó lefolyás (amely a vízfolyás hasznosítható készletét jelenti) potenciálisan más használók számára is felhasználható, vagyis a konkurens vízhasználatokra vonatkozó szabályok lépnek életbe (ezek egy része, különösen a vízhiányos területekre alkalmazandó szabályok csak javaslat szinten állnak rendelkezésre),
- a szárazodó klímában a víztározás szerepe növekszik, de ennek elsősorban a készletnövelő szerepe a fontos,
- a szélsőségek növekedése miatt nő a jelentősége az árvízvisszatartási funkciónak is (ez bármikor rendelkezésre álló szabad térfogat biztosítását jelenti), de felveti a tározók biztonságos feltöltésének kérdését is,
- a vízleeresztés minőségi követelményeire az alvízre előírt VKI határértékek vonatkoznak: a leeresztett víz átlagos vízminőségi paramétereinek meg kell felelniük a vízfolyásra vonatkozó környezetminőségi határértékeknek, illetve a minősítés nem adhat rosszabb eredményt, mint a felvízen.

A mesterséges tógazdaságokhoz képest tehát alapvetően két különbség jelentkezik:

- a vízfolyás természetes vízjárási jellemzőinek függvényében változnak a leeresztésre vonatkozó követelmények,
- az eltérő leeresztés miatt a vízminőségi előírások is különböznek (és jóval szigorúbbak az oldaltározós halastavakra megállapítandó egyedi határértékeknél).

A tározótérre vonatkozó halgazdálkodási szabályoknak a mesterséges halastavakhoz képest olyan mértékben kell változniuk, amennyire ezt a leeresztés mennyiségére és minőségére vonatkozó eltérő követelmények indokolják.

A tározóhoz kapcsolódó ökológiai és víz-készletgazdálkodási szolgáltatásokkal kapcsolatos szabályokra ugyanaz érvényes, mint amit a mesterséges tavakkal kapcsolatban leírtunk.

A gazdasági és társadalmi szempontok alapján alátámasztott erősen módosított állapot mellett, *csak a fenti gyakorlati követelményeket kielégítő halászati hasznosítás tartható fenn hosszú távon.* Az ennek nem megfelelő gazdaságok átalakítására bizonyos, a jogszabály kidolgozása során megállapítandó türelmi idő áll rendelkezésre.

Halastavi hasznosítású holtágak

Olyan természetes vízterekről van szó, amelyek ökológiai állapotára a víztípusra jellemző ökológiai és vízminőségi előírások érvényesek. A védett természeti területként kijelölt holtágak esetében ezekhez még hozzájönnek a természetvédelem előírásai is. A holtágakban tehát *a jó halászati gyakorlatnak a jó ökológiai állapottal és a természetvédelmi előírásokkal kell összhangban lennie.* (A halászat a VKI követelményei alól csak nagyon kivételes esetben az ún. enyhébb célkitűzés alkalmazásával adhatna felmentést. Ennek évtizedes távlatban gyakorlatilag nincs esélye).

A fenti szabályoknak az alkalmazását a víztestként kijelölt holtágakra javasoljuk alkalmazni. A víztestként nem kijelölt, de védett természeti területként kijelölt víztestek esetében a természetvédelem a meghatározó. Az egyéb holtágakra kevésbé szigorú, a jó tógazdasági gyakorlatból kiinduló gyakorlat kidolgozását javasoljuk (ehhez figyelembe vehetők a holtágakra vonatkozó eddig feltárások, elemzések eredményei).

Az állapot monitorozása a felelősségi köröknek megfelelő:

- víztestként kijelölt holtágak: reprezentatív VKI monitoringot kell működtetni, a jó ökológiai és kémiai állapot kritériumai teljesítendőek,
- védett természetvédelmi területek: természetvédelmi monitoring, természetvédelem kritériumai teljesítendőek,
- egyéb halastavi hasznosítású holtágak: állami feladat, a leeresztett vizet befogadó vízfolyások (víztestek) a mértékadóak.

Egyéb természetes vizek halászati hasznosítása

A természetes vízi halászattal szemben a VKI szempontjait tekintve egyetlen fontos szempont jelentkezik: a halászat és a kapcsolódó telepítés nem ronthatja a hal, mint biológiai minőségi elem (és ezzel összefüggésben a többi élőlénycsoport) minőségét. A telepítés lehetővé a halszerkezet javítását is. Ez „külön” jó gyakorlat kidolgozását nem igényli, a természetes vízi halászatot érintő néhány fontos követelménynek a halászattal foglalkozó jogszabályban célszerű megjelennie.

Ugyanakkor a halállomány védelme érdekében vízvédelmi intézkedések szükségesek:

- a hosszirányú átjárhatóságot biztosító intézkedések (duzzasztók, zsilipek kezelése, hallépcsők, megkerülő csatornák építése),
- a vízminőséget befolyásoló szennyező tevékenységek megszüntetése, korlátozása (halas vizek kiemelten kezelendők!!),
- a hajózás fenntartható módjára vonatkozó előírások.

A természetes vízi halászat VKI szerinti monitorozása állami feladat.

A horgászatra vonatkozó jó gyakorlatok

A jó horgászati gyakorlatok lényegében a különböző víz-típusokra javasolt jó gyakorlatokból vezethetők le. Jelentőségüket növeli, hogy a víztestek jelentős részét érinti.

A VKI szempontjából a követelményekben nincsenek különbségek. Az eltérések inkább a jó gyakorlat előírásaiban jelentkeznek, abból adódóan, hogy a követelmények a horgászat esetén más módszerekkel (esetenként könnyebben, rugalmasabban) érhetők el.

A gyakorlatban is szóba jöhető (rentábilis) módszerek alkalmazhatóságát nyilván befolyásolják a horgászat kedvezőbb jövedelmezőségi viszonyai.

Budapest, 2009. október 29.

Összeállította: Simonffy Zoltán

Dr. Szilágyi Ferenc, Dr. Clement Adrienne és Mozsgai Katalin javaslatainak figyelembevételével.